

Torg i Uppsala

– en historisk studie av Stora torget, Gamla torget,
Fyristorget, S:t Eriks torg och Riddartorget

Annelie Johnson

Kandidatarbeten vid institutionen för stad och land VT 2008
BACHELOR THESIS AT THE DEPARTMENT OF URBAN AND RURAL DEVELOPMENT

Kandidatarbeten vid institutionen för stad och land VT 2008
EX0282 Kandidatarbete i landskapsarkitektur på landskapsarkitektprogrammet
© Annelie Johnson
Title in English: Squares in Uppsala
Handledare: Viveka Hoff, institutionen för stad och land
Examinator: Tuula Eriksson, institutionen för stad och land
Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammanfattning

Uppsatsen handlar om Uppsalas torg ur ett historiskt perspektiv. Torg är viktiga platser i staden och har även varit det historiskt sett. De har fungerat som mötesplatser, rådplatser, marknadsplatser med mera, även viktiga symboliska och monumentala platser. Uppsala är en gammal stad och har många olika torg som ser olika ut på centrala platser och dessa torg ville jag titta närmare på. I dag har de flesta av dessa torg ett inslag av trafik och jag ville undersöka hur länge det varit så eftersom det är ett dominerande inslag på många av dem.

Torgen ses oftast som mellanrum i staden när man ser på kartor och även om det är viktiga platser för människorna finns det oftast inte så mycket nedskrivet om dem. Detta kan bero på att de ses som gaturum eller att de helt enkelt inte ägs av en speciell person utan ofta är offentligt.

Jag har studerat fem av Uppsalas centrala torg och dessa är Stora torget, Gamla torget, Fyristorg, S:t Eriks torg och Riddartorget. Det jag har studerat är hur de blev till och vilken den viktigaste anledningen till detta var. Jag har även jämfört dess funktion idag med den funktion de skapades för.

Det jag har kommit fram till är att torgen inte har ändrats så mycket till ytan genom tiden utan mer i funktion och då har det gått från att vara viktiga handelsplatser till att bara ha några få inslag av torghandel i och med att den mesta handeln i staden numera finns inomhus. Torgen i Uppsala har också fått mer eller mindre inslag av trafik sedan motorfordon blev vanliga. De största förändringarna på dessa områden kan man se under de senaste 50 åren.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Innehållsförteckning	5
Inledning	7
Problemformulering	7
Syfte och mål	7
Avgränsningar	7
Metod	7
Målgrupp	7
Karta över torgen	8
Stadens utveckling från forntid till nutid med fokus på planändringar	9
Stadsplaner	10
Torgen i Uppsala – deras historia fram till idag	11
Analys	16
Diskussion	16
Slutsats	17
Fotnoter	19
Referenser	21

Inledning

Problemformulering

Flera av Uppsalas äldsta kända och centrala torg har idag starka inslag av trafik. Jag ville undersöka hur långt tillbaka det har varit så och varför det blev så eftersom man oftast tänker sig handel eller folkliv när man hör ordet torg.

Syfte och mål

Syftet är att ta reda på hur Uppsalas torg har utvecklats och se vilka faktorer som eventuellt påverkar det. Även att studera hur de har använts, samt försöka förstå vilken betydelse de har haft historiskt sett fram till nutid. Målet är att beskriva hur torgen har utvecklats och att hitta historiska kopplingar till varför dessa omvandlingar har skett.

Avgränsningar

Det här är en historisk studie, vars fokus ligger på hur Uppsalas centrala torg har utvecklats parallellt i staden. Jag har begränsat mig till de mest centrala torgen i staden: Stora torget, Gamla torget, Fyrstorg, S:t Eriks torg och Riddartorget, se fig 1. Med torg här menar jag platser som idag heter torg på kartan. Det behöver inte betyda att vi ser platserna som torg idag eller att de har gjorts det förr. Under medeltiden exempelvis hade man ett stadstorg för alla rådslag och det kunde finnas flera marknadsplatser i staden utöver det, så det skiljdes på torg och marknad. Enligt Nationalencyklopedin är ett torg ”större öppen plats i samhälle, avsedd för (mer tillfällig) handel och ibland även för mötesverksamhet med mera”. En karta över vilka torg jag valt att titta på finns på nästa sida i fig. 1.

Metod

Jag har inriktat mig på historiskt källmaterial och använt mig främst av historisk litteratur och kartor. Jag har även besökt platserna och observerat de fungerar idag. Jag har varit i kontakt med Margot Vinlöv på Gatu- och trafikkontoret på Uppsala kommun. Hon har ansvar för stadens salutorg och hennes beskrivning av dagens användning av de olika torgen har jag delvis använt som stöd vid mina observationer av dagsläget. Det har varit svårt att hitta information om annat än torgens utsträckning i yta och även det har varit svårt eftersom de flesta kartor som jag har hittat har varit översiktliga och inriktat sig mest på bebyggelsen och därmed kan man bara se hur torgets yta har sett ut. På vissa kartor från samma tid kan det förekomma skillnader i torgytan som är utmärkt så kartorna skiljer sig ibland från det verkliga läget. Mina källor är pålitliga till stor del eftersom jag ofta hittat samma fakta i många böcker och har dubbelkollat mellan källorna så det jag skriver ska stämma.

Målgrupp

Arbetet kan användas av kommun och planerare, men även stadsguider och historiker. Det kan ge en insikt i hur det har fungerat genom tiden och eventuellt vilka delar som har varit viktiga. Det kan även vara intressant för allmänheten att få en inblick i torgets historia.

Karta över torgen

Dessa kartor visar var i Uppsala torgen jag har valt att studera ligger.

Fyriskan är markerad med blått och torgen är markerade med rött och numrerade.

Torgen är följande:

1. Stora torget
2. Gamla torget
3. Fyristorget
4. S:t Eriks torg
5. Riddartorget

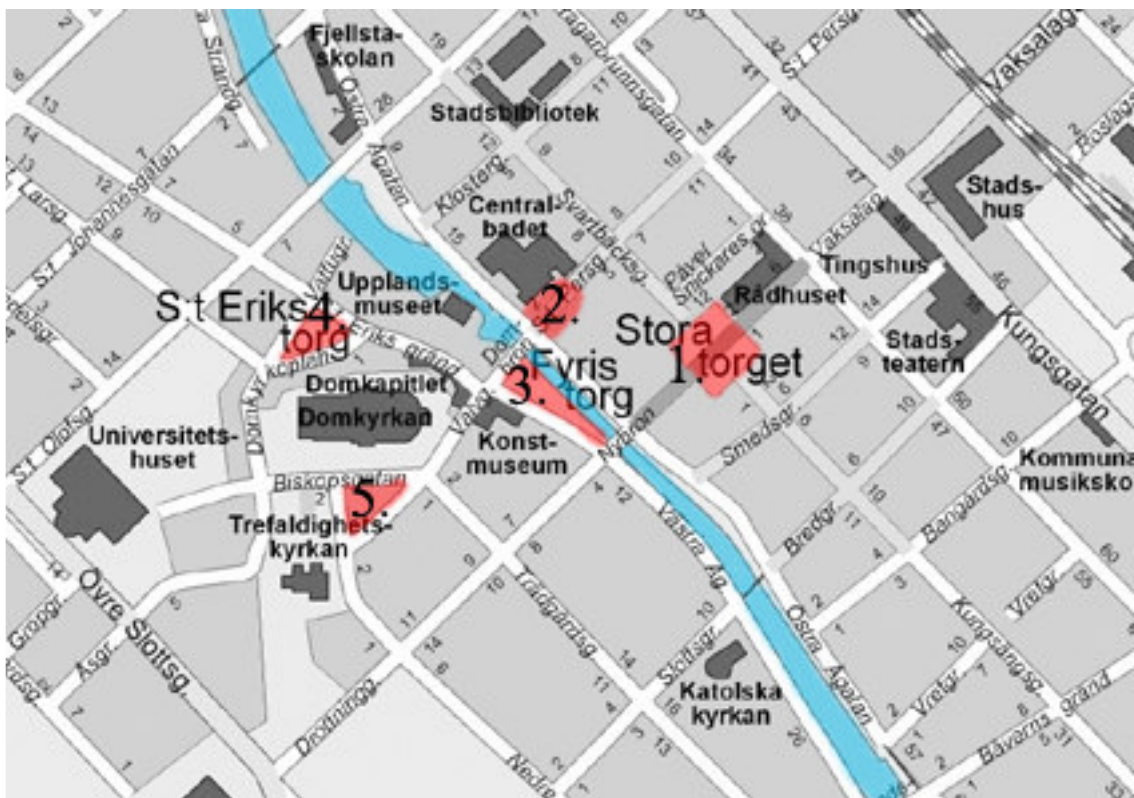

Fig 1. Färläggning och numrering är gjort av författaren.

© Lantmäteriverket Gävle 2008. Medgivande I 2008/1117

Stadens utveckling från forntid till nutid med fokus på planändringar

Uppsala har en lång historia och för att få en bättre bild av det som har påverkat torgens utveckling kommer här en kortfattad genomgång av stadens historia med inriktning på stadsmönstrets utveckling.

Innan den första stadsplanen kom hade det blivit en uppdelning med en mer strukturerad handelsstad på östra sidan av ån och kyrkostaden med oregelbundet gatumönster på den västra.¹ Stadens huvudtorg flyttades från en okänd plats till Gamla torgets plats under 1300-talet.² Staden bestod under den här tiden främst av trähus.³

Staden efter 1643 års stadsplan

År 1643 kom den första stadsplanen. Det var en modern rutnätsplan med ett kvadratisk gatumönster som krävde att mycket av den äldre bebyggelsen revs⁴. Innan det äldre revs ritades den upp grund till nya karten och lades i lager under den och på grund av det kan man se hur det har sett ut innan.⁵ Se fig. 2. Den tidigare strukturen kan ha tillkommit sent, men man tror att den har sett liknande ut sedan medeltiden.⁶

Staden fick ett renässanstorg, det nuvarande Stora torget och det planlagda området var samma fram till så sent som på 1950-talet. Ytan som den upptog täckte behoven i staden fram till 1800-talet.⁷ 1702 utbröt en stor brand. Efter den bestämdes att åstränderna skulle friläggas från bebyggelse.⁸ Husen runt om domkyrkan måste nu också bestå av sten för att minska brandrisken.⁹ Under denna tid började staden utvidgas och ett antal stadsplaner kom till efter varandra.¹⁰

Staden efter 1880 års stadsplan

Den första moderna stadsplanen tillkom 1880 och denna utökade det planlagda området och följde en regelbunden struktur, se fig. 3. Staden utökades bland annat österut mot Vaksala. I utkanten bebyggdes icke planlagda områden lite då och då trots alla planer.¹¹ Efter 1874 års byggnadsstadga främjades byggnationen av högre stenhus i Uppsala. Detta var en stor förändring även om det redan fanns stenhus i staden.¹²

I början av 1900-talet kom fler nya stadsplaner, men ingen genomfördes helt och efter 1921 har inga planer gjorts för hela Uppsala.¹³ Något som har påverkat gatorna i Uppsala mycket är spårvägen som fanns 1906-1953 eftersom de gick på många centrala gator¹⁴ och under mellankrigstiden hade trafikfrågor en hög prioritet. Bland annat utökades busstrafiken under 1920-talet. Under 1930-talet var behovet av parkeringsplatser en viktig valfråga.¹⁵

Från 1960-talets mitt skedde många rivningar, nybyggnationer och gatubreddningar i Uppsalas centrala delar. Nära 40 procent av stadens gamla centrumbebyggelse revs.¹⁶

Av det som hände under den här tiden har det som gäller trafiken påverkat torgen mest eftersom de upplätit sin yta till genomfart och hållplatser. Torgens yta har inte alls ändrats sedan 1880-talet.

Uppsala är idag Sveriges fjärde stad, säte för länsstyrelse, landshövding och domkapitel samt en viktig universitetsstad. Stadsbilden präglas mycket av hur gaturummen har anpassats efter trafiken¹⁷ och dagens stad genomgår många förändringar med byggprojekt som pågår.

Stadsplaner

Fig. 2. Del av 1643 års stadsplan över Uppsala med de centrala torgen. Under den nya rutnätsplanen kan man se stadens tidigare struktur. Källa: Lantmäteriet

Fig. 3. Del av 1880 års stadsplan över Uppsalas centrala delar där de centrala torgen finns med. Källa: Lantmäteriet

Torgen i Uppsala – deras historia fram till idag

Stora torget

Dagens torg är en knutpunkt för stadens busstrafik och har en oval nedsänkning för trafiken, se fig. 4. Vid bussarnas utfarter ligger övergångar i samma plan som körbanan. Den korsande vägen Svartbäckgatan, är gågata. I torgets mitt står en kandelaber. Torget upplåts för evenemang ibland och två restauranger har uteserveringar här.

Innan stadsregleringen fanns här bebyggelse och en gränd på den nuvarande torgytan.¹⁸ Vid stadsregleringen 1643 skapades torget och kallades Nya torget¹⁹, ett namn som fanns kvar in på 1700-talet. Torget är hörnslutet vilket är ovanligt i Sverige. Hörnslutet innebär att inga gator går ut i hörnen som det brukar kunna göra på torg.²⁰ Rådhusets verksamhet flyttades hit från Gamla torget 1710 till ett befintligt hus²¹ som användes som rådhus ända in på 1970-talet.²² Kandelabern på torget uppfördes i samband med att Uppsala fick gasljus år 1860.²³

Vid början av 1900-talet ersattes flera av husen runt torget med nya monumentala byggnader. Handeln koncentrerades hit och det blev Uppsalas moderna centrum.²⁴ Torget var en viktig marknadsplats tills kommunikationerna tog över.²⁵ År 1906 kom spårvägen och med två korsande linjer mitt på torget blev torget en trafikknutpunkt. Spårvägen togs bort 1953, men torget fortsatte att vara en knutpunkt för bussar.²⁶ Fram till 1959 var Svartbäcksgatan huvudgata för stadens genomfartstrafik som passerade över Stora torget²⁷, denna flyttades och gatan blev en gågata tio år senare. Då tilläts bara busstrafik över torget i öst-västlig riktning.²⁸ Enligt historiska foton kan man se att torget har haft olika utformning med markbeläggning under 1900-talet och då främst dess senare hälft.

Torget's förändringar har främst skett under 1900-talet i och med att torghandeln togs bort och trafiken fick en central roll på platsen.

Fig. 4. Bussarna har en central roll på dagens Stora torget, men det är ändå en plats som anpassats för de gående.

Gamla torget

Torget fungerar idag som infart till garage på S:t Persgatan och i Klosterparken och är även infarten för leveranser till många butiker. Här finns tre handikapparkeringar och en restaurang med uteservering. Runt torget ligger också badhus och Uppsala universitets statsvetenskapliga institution. Det är även en viktig mötesplats. Många parkerar cyklar här, även utanför cykelställena, se fig. 5.

Torget har funnits sedan 1383²⁹, innan det har ett annat stadstorg funnits i Uppsala, men dess läge har varit omtvistat.³⁰ Torget var stadens huvudtorg fram till stadsregleringen 1643 och fick därefter namnet Gamla torget.³¹ När rådhuset brann ner 1702 flyttades dess verksamhet till ett hus på Stora torget.³² Efter detta behöll torget sin huvudsakliga form, även om den blev mer strikt.³³ Enligt karta från 1719 ser det ut som om torget var lite mindre än dagens torg.

På 1850-talet byggdes ett äldre hus vid torget om som inhyste hotell och bokhandel. Detta gav torget en större betydelse som affärsmiljö.³⁴ Enligt fotografier av torget kan man se att det under 1900-talet haft olika markutformning och under en tid fanns det träd här.

Fig. 5. Som vi ser på bilden är Gamla torget idag en plats med många funktioner som ska få plats på en liten yta.

Fyristorg

I dagsläget har norra halvan av torget parkeringar och viss torghandel med stånd under bestämda dagar, på den södra finns en pump och toaletter som på senare tid gjorts om till galleri. Vid Nybrons fäste i söder står på somrarna en kiosk. Över torget i nord-sydlig riktning går en väg och vid parkeringarna finns en vändplan. Cykelparkeringar finns längs räcket mot ån och en taxificka längs vägen. Runt torget finns flera viktiga funktioner som berör turistnäringen så som turistbyrå och Forex. Det finns planer på att göra om torget under nästa år, men eftersom projektet inte har påbörjats vet man inte hur.³⁵

Under medeltiden låg här Helgeandshuset som grundades på 1300-talet och fungerade som sjukhus och ålderdomshem för fattiga. Efter stadsbranden 1702 stod bara dess kapell, Hospitalkyrkan kvar.³⁶ Det beslutades att ingen bebyggelse fick byggas längs åstränderna för att man skulle kunna hämta vatten där om det blev en ny brand.³⁷ Den öppna yta som bildades blev en oregerlerad handelsplats.³⁸

Efter ytterligare en brand 1809 beslutades att byggnader som fanns kvar här skulle rivas.³⁹ På 1830-talet blev torget stensatt med kullersten samtidigt som några gator i staden. Torget kallades för Fisktorget ett tag och från 1853 kallades det Vedtorget.⁴⁰ Torget har också kallats Smörtorget⁴¹, men 1891 beslutades att torget skulle få namnet Fyristorg. Under 1800-talet fick torget sitt gjutjärnsräcke, pumpen och de första lindarna planterades. Hörnet mot Drottninggatan kallades för Politiska knuten under 1900-talets början för här kunde man på en tavla uppdatera sig om nyheter.⁴²

1954 anlags bilparkering på torget som i början var avstängd på handelsdagar, men på 1990-talet parkerades det där även på handelsdagar. Hälften av parkeringarna togs bort 1999 och idag får man bedriva handel på de delar som inte är parkering.⁴³

Fig. 6. Fyristorg domineras av vägen, men har en del grönska med träden längs ån.

S:t Eriks torg

Torget har idag en triangulär form och används främst som parkering. Ibland stängs det av för evenemang. Vid S:t Eriks gränd sker fortfarande torghandel. Det växer några träd här och S:t Eriks källa är ett viktigt inslag. På torgytan finns på somrarna en kiosk. Se fig. 7. Runt torget ligger domkyrkan, hus som tidigare hört till universitet, Saluhallen och Upplandsmuseet.

S:t Eriks torg har troligen varit en medeltida handelsplats som bildats i stadens utkant då gatan vidgats.⁴⁴ Enligt stadsbilden innan 1643 finns en antydning till en gata från åns östra sida som korsar ån och går till dagens torg. Det kan vara det första vadstället över ån. Torget har tolkats som tidig landsmarknadsplats⁴⁵ och ligger vid en av stadens tidiga huvudinfarter, den från Enköpingshållet, även infarten från Börjehållet ledde hit mot S:t Eriks källa.⁴⁶ Källan finns utmärkt på 1643 års karta och var en av stadens allmänna källor⁴⁷ som finns kvar idag.

Under 1700-talet var torget mindre och gick under namnet Oxtorget. Det nuvarande namnet S:t Eriks torg fick torget 1828 efter förslag av landshövdingen.⁴⁸ Namnet kommer av S:t Eriks källa som enligt legenden rann fram där kung Erik som senare blev Erik den helige dödades 1160.⁴⁹ Det gamla namnet Oxtorget nämndes fortfarande i dagligt tal 1937. Även namnen Fisktorget och Köttorget har använts för platsen eftersom dessa varor såldes här förr.⁵⁰

Torget nuvarande form fick det efter stadsbranden 1809 och i samband med stadsplan 1810. Torget utökades för att minska brandrisken och Sysslomansgatan drogs fram till torget genom ett kvarter eftersom några av husen där hade brunnit ner.⁵¹ Det kvarteret utökades så att en rak gräns mot torget skapades.⁵² Enligt 1880 års stadsplan kan man se att ytan mellan torget och ån var en park.

Enligt foto från 1902 kan man se nyplanterade träd och dessa kan vara de som står där idag. Vid början av 1900-talet var det fortfarande handel på hela torget, man sålde alla slags matvaror fram tills Saluhallen byggdes år 1909.⁵³

Fig. 7. På bilden ser vi dagens S:t Eriks torg som idag är en bilparkering med några träd.

Riddartorget

Platsen är idag en park och intill kanten på Biskopsgatan finns en bussficka för turistbussar som besöker Domkyrkan. I parken finns några äldre träd. Se fig. 8. Platsen omges av domkyrkan, Dekanhuset, Värmlands nation och Juridiska institutionen vid Uppsala universitet. Eftersom det är en park i dagsläget kan det antas att den främst används på somrarna och blir mer öde på vintern.

Vid en grävning på platsen 1993 fann man rester efter en mur i den nuvarande gräsytan⁵⁴, en putsad tegelmur som man tror kan ha varit en del av Domkyrkans medeltida skola som uppfördes under 1200-talets slut och stod kvar till 1700-talet.⁵⁵ På platsen har S:t Eriks kapell också legat tidigare⁵⁶, det stod kvar tills branden 1702⁵⁷ och därefter revs resterna och teglet användes vid restaurering av domkyrkan.⁵⁸

Sedan mitten av 1700-talet kallats det Riddartorget och man tror att det är efter räntmästaren Peter Julinsköld som lät uppföra Dekanhuset som privatbostad under 1740-talet.⁵⁹ Enligt bild från 1760-talet kan man se att torget var en öppen yta med vägar längs kanterna. År 1868 är platsen torg på kartan och 1880 är det park så under åren där emellan har funktionen ändrats.

Fig. 8. På bilden ser vi Riddartorget som idag är en park.

Analys

Stadens olika torg ser ut på olika sätt och har tillkommit av olika anledningar. Här redogörs varför de olika torgen har anlagts, hur de har använts och hur dessa saker har ändrats genom tiden.

Stora torget

Torget tillkom enligt 1643 års stadsregleringsplan och skulle bli Uppsalas nya stadstorg. Det byggdes som en central punkt i stadsplanen och skulle det bli en monumental plats med viktig betydelse i staden vilket det också blev. Platsen har setts som huvudtorg och huvudsaklig handelsplats under många sekel och gör det fortfarande. Torget har inte längre sitt rådhus, men runt om torget ligger stora och pampiga byggnader och torgets form är unik i och med att det är ett av två torg i Sverige med slutna hörn, det andra ligger i Piteå. De stora förändringarna gällande torgets funktion är att det nu inte bedrivs torghandel här och att torget sedan sekelskiftet har blivit en knutpunkt för trafiken i staden, då främst kollektivtrafik.

Gamla torget

Tillkom som stadstorg, med rådhus och andra viktiga sociala funktioner. Det skulle vara stadens huvudtorg där man höll ting. I och med att stadstorget i staden flyttades förlorade torget sin ursprungliga status och funktion. Idag är det främst funktioner för kvarteren runt torget som styr dess utseende och användning.

Fyrstorg

Skapades efter branden 1702 främst ur en brandskyddssynpunkt, men blev en handelsplats. Behovet av att bebyggelsen inte ska vara så tät finns fortfarande, men i och med att tekniken går framåt behövs vid brand inte fri väg till ån för vattenhämtning. Som handelsplats fungerar det fortfarande vissa dagar. Torget har genomgått en stor anpassning för trafik med parkeringsplatser, men under senare år har flera av parkeringsplatserna tagits bort vilket kan ses som ett steg närmare det ursprungliga läget.

S:t Eriks torg

Bildades delvis som en utvidgning av gatan och blev en lanthandelsplats samt utvidgades ur en brandskyddssynpunkt. Det har på senare tid främst blivit en parkering även om handel fortfarande sker längs en av torgets kanter.

Riddartorget

Torget kan ha tillkommit ur brandskyddssynpunkt eftersom det var under samma tid som den befintliga bebyggelsen brann ner. Det verkar inte skett handel här utan varit mer som en öppen plan. Dess syfte och användning är svårare att tolka än de andra torgens. Det man kan säga är i alla fall att det inte har den funktion det skapades för eftersom det idag är en park. Anledningen till detta kan ha varit att det fanns tillräckligt med öppna marknadsplatser och platsen verkar ha fått sin parkutformning under en tid då det infördes mycket grönt i Uppsala.

Diskussion

Det är speciellt att Uppsala har fem torg som ligger så pass nära varandra som dessa gör. Stadens historiskt centrala delars lägen syns tydligt och tre av torgens utsträckning har tillkommit ur en brandskyddssynpunkt då staden inte ville bebygga platserna igen efter att bebyggelsen som stod där hade brunnit ner. På dessa torgs lägen kan det ses var i staden bebyggelsen har varit tätast och vilka delar som behövde mest skydd. Det är förståeligt att en av stadens största och viktigaste symbolbyggnader skulle skyddas från brand. Det är ingen slump att de tre torgen som tillkommit efter en brand och för att hindra fler bränder ligger i

domkyrkans närhet. Det känns också ganska naturligt att ha handelsplatser i anslutning till kyrkan så att folk som kommer in från landsbygden kan gå i kyrkan och idka handel under samma resa.

Stadsplanen från 1643 tog ju hänsyn till viss bebyggelse och då främst på den västra sidan av ån det vill säga sidan med domkyrkan och slottet, medan den fick sina kvadratiska kvarter på östsidan. Att denna plan har haft stor betydelse i Uppsala kan man även se på torgens form. Torgen på östsidan är kvadratiska och de på västsidan är mer oregelbundna i formen eftersom de har bildats när kvarter har brunnit ner. Det har inte gjorts försök att göra torgen på västsidan kvadratiska, även om man har gjort någon avgränsningskant mer rak.

Stadstorgen har legat på östsidan under hela den dokumenterade historien, medan västsidan har haft mer oreglerade platser och handelsplatser. Även om torgen på östra sidan också har använts till handel har det inte varit dess huvudsakliga användning när de anlades eftersom de har haft funktionen som rådplats och har haft rådhus, därmed har de varit centrum för Uppsalas politiska styre.

Torgens funktion var tidigare mer koncentrerad och nu är funktionerna mer spridda. När det gäller handel kunde man förr köpa det mesta på torget, men detta har nu flyttat till affärer under tak och gallerior.

Idag har torgen på många håll behövt anpassas efter trafik och det kan man tydligt se i Uppsala. I och med att städerna har utvecklats mer för handel i de centrala byggnaderna och i större köpcentrum inomhus har behovet av handelstorg minskat. Med alla krav på livsmedelskvalitet och liknande går det heller inte att bedriva torghandel på samma sätt som förut. Samhällets behov har ändrats och det jag tror eftertraktas mest på stadens öppna ytor idag under sommaren är uteserveringar och sittplatser, sedan under vintern står dessa ytor ofta tomma och kan kännas öde. Även om Stora torget är en monumental plats som än idag lever upp till det kan många andra torg kännas onödiga och det tror jag är en av de stora anledningarna att man förlagt parkeringsplatser just på dessa platser. Att dessa ligger nära centrum underlättar för dem som tar bilen till staden.

Det som märktes var att västsidans torg kommit till efter brand och att de inte verkar vara så planerade annars. Hade det brunnit på annan plats kanske torgens lägen varit annorlunda. Att handeln har minskat var väntat, men kanske inte att de största förändringarna skett under de sista 50 åren. Inte heller hade jag väntat mig att bebyggelsen runt torgen kunde bytas så mycket utan att torgens yta ändrades knappt alls. Torgens förändringar verkar också ha skett ungefär under samma tid och på liknande sätt.

Slutsats

Torgens användning har ändrats genom århundradena främst på grund av att motortrafiken har kommit till staden, men också på grund av ändrade behov och förutsättningar för torghandel. Alla torgen har någon anpassning för motorfordon och de stora förändringarna har skett sedan mitten av 1900-talet. I och med att stadens befolkning har ökat och att handeln har koncentrerats till centrum verkar det bli svårt att få torg som är opåverkade av trafik. Torgens betydelse har också ändrats, men inte lika mycket. De är fortfarande viktiga rum och mötesplatser i staden, men det kanske finns fler konkurrerande platser nu som exempelvis gågatan och parkerna. Torgen har anpassats efter nya behov och funktioner.

Torgetts funktioner har ändrats och förr var torgen viktigare socialt, organisatoriskt och ekonomiskt, medan de nu är mindre socialt på vissa torg och trafikpassningen har fått en viktig del på vissa torg.

Stadens olika funktioner på åns båda sidor, kyrkstaden och handelsstaden kan tydligt ses i torgens form. Torgen på handelssidan är mer kvadratiska och striktare i formen, medan de på kyrksidan har fått den form kvarteret som stod där innan hade. Kyrksidans torgs lägen verkar vara mer slumpmässiga och hade det brunnit på andra ställen runt kyrkan kanske torgen haft en annan placering.

Fotnoter

- ¹ Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 11
- ² Wahlberg, Mats, 1994, sid 113
- ³ Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 34
- ⁴ Petré, Torsten 1958, sid 11
- ⁵ Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 58
- ⁶ Sundquist, Nils, 1953, sid 228
- ⁷ Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 60
- ⁸ Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 67
- ⁹ Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 86
- ¹⁰ <http://historiskakartor.lantmateriet.se>, 2008-05-14
- ¹¹ Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 95
- ¹² Möller, Tommy och Norman, Hans, 2002, sid 291
- ¹³ Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 153
- ¹⁴ <http://www.colind.se/us/>, 2008-05-14
- ¹⁵ Möller, Tommy och Norman, Hans, 2002, sid 88-89
- ¹⁶ Möller, Tommy och Norman, Hans, 2002, sid 317
- ¹⁷ Möller, Tommy och Norman, Hans, 2002, sid 233
- ¹⁸ Sundquist, Nils, 1953, sid 230
- ¹⁹ Wahlberg Mats, 1986, sid 16
- ²⁰ Wahlberg, Mats, 1994, sid 117
- ²¹ Lundberg, Kerstin och Gyllander, Bo, 1992, sid 117
- ²² Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 71
- ²³ <http://www.marstrom.com/upsala/kand.html>, 2008-05-14
- ²⁴ Lundberg, Kerstin och Gyllander, Bo, 1992, sid 39
- ²⁵ Lundberg, Kerstin och Gyllander, Bo, 1992, sid 35
- ²⁶ <http://www.colind.se/us/>, 2008-05-14
- ²⁷ Lundberg, Kerstin och Gyllander, Bo, 1992, sid 39
- ²⁸ Möller, Tommy och Norman, Hans, 2002, sid 343
- ²⁹ Wahlberg Mats, 1986, sid 7
- ³⁰ Wahlberg, Mats, 1994, sid 43
- ³¹ Wahlberg Mats, 1986, sid 7
- ³² Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 71
- ³³ Ehn, Ola, 1991, sid 17
- ³⁴ Ehn, Ola, 1991, sid 81-82
- ³⁵ Intervju: Margot Vinlöv 2008-05-06
- ³⁶ Wahlberg, Mats, 1994, sid 127-128
- ³⁷ Giske, Marianne och Sjöo, Bibbi, 2002, sid 112-119
- ³⁸ Wahlberg, Mats, 1994, sid 127-128
- ³⁹ Ehn, Ola, 1991, sid 43
- ⁴⁰ Giske, Marianne och Sjöo, Bibbi, 2002, sid 112-119
- ⁴¹ Wahlberg, Mats, 1994, sid 127-128
- ⁴² Giske, Marianne och Sjöo, Bibbi, 2002, sid 112-119
- ⁴³ Giske, Marianne och Sjöo, Bibbi, 2002, sid 98-99
- ⁴⁴ Sundquist, Nils, 1953, sid 296
- ⁴⁵ Sundquist, Nils, 1953, sid 299
- ⁴⁶ Sundquist, Nils, 1953, sid 229
- ⁴⁷ Ehn, Ola, 1991, sid 37
- ⁴⁸ Wahlberg, Mats, 1994, sid 134

- ⁴⁹ Wahlberg Mats, 1986, sid 14
- ⁵⁰ Wahlberg, Mats, 1994, sid 134-135
- ⁵¹ <http://www.marstrom.com/uppsala/ste.html>, 2008-05-14
- ⁵² Ehn, Ola, 1991, sid 41
- ⁵³ Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla, 1995, sid 208-209
- ⁵⁴ Anund, Johan, 1994, sid 19
- ⁵⁵ Anund, Johan, 1994, sid 41
- ⁵⁶ Anund, Johan, 1994, sid 11
- ⁵⁷ Ljung, Sven, 1954, sid 83
- ⁵⁸ Dahlbäck, Göran och Ferm, Olle och Rahmqvist, Sigurd, 1984, sid 292-293
- ⁵⁹ Wahlberg, Mats, 1994, sid 133

Referenser

Tryckta källor:

- Anund, Johan (1994) *Uppsala medeltida skola och kulturlager i Domkyrkoområdet*, Riksantikvarieämbetet, Rapport UV-Uppsala 1994:32
- Cnatingius, Nanna och Nevéus, Torgny (redaktörer) (1986), *Uppsala stads historia VII, Från Östra Aros till Uppsala: en samling uppsatser kring det medeltida Uppsala*, Riksantikvarieämbetet samt Uppsala kommun genom dess historiekommitté, Almqvist & Wiksell Tryckeri, Uppsala
- Dahlbäck, Göran och Ferm, Olle och Rahmqvist, Sigurd (1984), *Det medeltida Sverige 1 Uppland 2 Tiundaland*, Riksantikvarieämbetet, Nordstedts Tryckeri, Stockholm
- Ehn, Ola (1991), *Uppsala stads historia VIII, Stadens begynnande omvandling 1809-1867*, Uppsala kommun genom dess historiekommitté, Almqvist & Wiksell Tryckeri, Uppsala
- Giske, Marianne och Sjöo, Bibbi, (2002), *Fyristorg*, TK i Uppsala AB, Uppsala
- Harnesk, Helena och Oscarsson, Ulla (1995), *Uppsala från liten medeltidsstad till Sveriges fjärde stad*, Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund Upplandsmuseet, Almqvist & Wiksell Tryckeri, Uppsala
- Ljung, Sven (1954), *Uppsala stads historia II, Uppsala under yngre medeltid och Vasatid*, Uppsala stads historiekommitté, Almqvist & Wiksell Boktryckeri AB, Uppsala
- Lundberg, Kerstin och Gyllander, Bo, (1992), *Uppsalas byggnader*, Uppsala kommuns kulturnämnd i samarbete med Upplandsmuseet
- Möller, Tommy och Norman, Hans, (2002), *Uppsala stads historia XI, Nittonhundralets Uppsala*, Uppsala kommun genom dess historiekommitté, Almqvist & Wiksell, Uppsala
- Petré, Torsten (1958), *Uppsala stads historia III, Uppsala under merkantilismens och stadskontrollens tidsskede 1619-1789*, Uppsala stads historiekommitté, Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB, Uppsala
- Sundquist, Nils, (1953), *Uppsala stads historia I, Östra Aros: Stadens uppkomst och dess utveckling intill år 1300*, Uppsala stads historiekommitté, Almqvist & Wiksell Boktryckeri AB, Uppsala
- Wahlberg, Mats, (1994), *Uppsala stads historia IX:1, Uppsalas gatunamn*, Uppsala kommuns namnberedning och historiekommitté samt Ortnamnsarkivet i Uppsala, Almqvist & Wiksell Tryckeri, Uppsala
- Wahlberg, Mats, (1986), *Namn på gator, torg och broar i centrala Uppsala*, Uppsala kommuns namnberedning jubileumsåret 1986, Wikströms Tryckeri AB

Internetkällor:

<http://www.colind.se/us/>
(2008-05-12)

<http://www.marstrom.com/uppsala/kand.html>
(2008-05-12)

<http://www.marstrom.com/uppsala/ste.html>
(2008-05-14)

<http://www.lantmateriet.se>
(2008-05-12)

http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/show.html?showmap=true&archive=LMS&nbOfImages=1&documentAccessCode=LMS_%3ALMS_B70-1%3A3
(2008-05-14)

http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/show.html?showmap=true&archive=LMS&nbOfImages=4&documentAccessCode=LMS_%3ALMS_B70-1%3A44
(2008-05-14)

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O365135&i_word=torg
(2008-05-14)

Övriga källor:

Intervju med Margot Vinlöv, Gatu- och trafikkontoret, Uppsala kommun, 2008-05-06

Foton under rubriken torg, Kart- och bildenheten, Uppsala Universitetsbibliotek

Fotografier:

Alla fotografier är tagna av författaren.